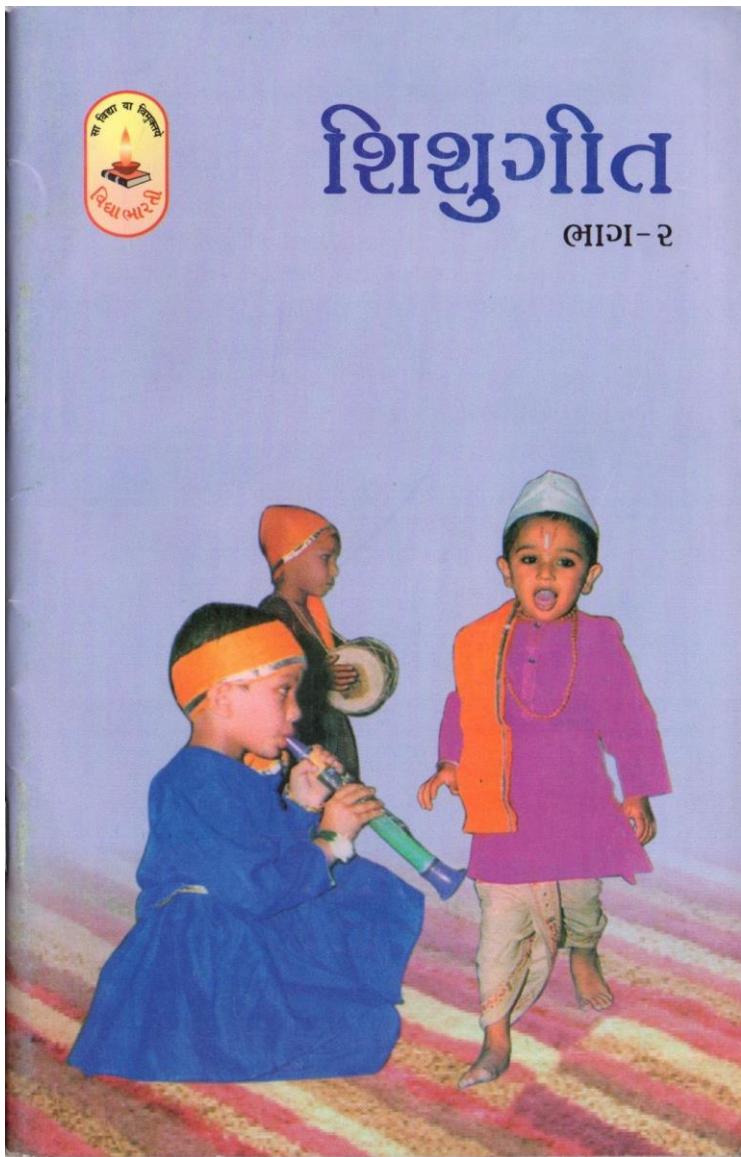

શિશુગીત

૨ - ICI

ગીત વિચાર...

બાળશિક્ષણમાં ગીત અત્યંત મહત્વની પ્રવૃત્તિ છે. ગીતની સાથે સાહિત્ય અને સંગીત એ બે અત્યંત પ્રભાવી લખિતકળાઓનો સંબંધ છે. વક્તિત્વના સુસંવાદી, સમન્વિત વિકાસ માટે આ બને કળાઓ અત્યંત ઉપયોગી થાય છે. તેથી બાળકો માટે જ્યારે ગીતોની પ્રવૃત્તિ પ્રયોજુએ ત્યારે ઘણો વિચાર કરવાની આવશ્યકતા છે.

ગીતોના માધ્યમથી ભાષાવિકાસ થાય છે, સંસ્કાર ગ્રહણ કરી શકાય છે, સાહિત્યિક રસ નિર્મિત થાય છે અને સ્વર, તાલ તથા લયની સમજ કેળવાય છે. આ ચારેય પક્ષો સરાખા જ મહત્વના છે.

આમાં જો સહૃદ્યી પ્રથમ ધ્યાન આપવા જેવી બાબત હોય તો તે છે તેનો સંગીત પક્ષ.

આપણો અતુભવ છે કે બાળકો ટી.વી. અથવા રેડિયો ઉપર ગીતો સાંભળે છે અને ગમે તેવી અધરી સ્વરરચનાવાળાં ગીતો ગાતાં થઈ જાય છે. ગીતના શબ્દોનો અર્થ કે ભાવ તેઓ સમજતાં નથી તેમ છતાં ગાય છે. જ્યારે બાલમંદિરમાં શીખવાનાં ગીતોનું આકર્ષણ ઓછું હોય છે. તેનું મુખ્ય કારણ એ છે કે ફિલ્મોના ગીતોનો સંગીત પક્ષ અત્યંત પ્રભાવી હોય છે. તેની અસર બાળકો ઉપર જાહેર રીતની થાય છે. એનો અર્થ એ છે કે ગીતોમાં ભાષા પક્ષ કરતાં પણ સંગીત પક્ષનું મહત્વ વધારે છે.

તે દિશિથી શિશુગીતોની સ્વરરચના અત્યંત મહુર હોવી જોઈએ. ગીતો કષ્ટપ્રિય તો હોય જ, સાથે સાથે બાળકો ગાઈ શકે તેવી સરળ સ્વરરચનાવાળાં હોય તે પણ જરૂરી છે. ઘણી વખત એવું બનનું હોય છે કે ગીતો જોડકણાંની જેમ બોલી જવાય ત્યારે તે બોલનારનો અવાજ જરાપણ રસમય હોતો નથી, મૂઢુ હોતો નથી. તેમાં કદાચ બરછટ પ્રકારનો તાલ તો હોય છે પરંતુ લય હોતો નથી. સ્વરોની સંવાદિતા હોતી નથી. આને કારણે શબ્દો તો મોઢે થઈ જાય છે પણ માનસિક સુસંવાદિતતા સાધવા માટે તેનો કશો ઉપયોગ હોતો નથી. આપણા

(ટાઇટલ પેજ ૩ ૭૫૨)

શિશુગીત

ભાગ - ૨

પ્રાપ્તિસ્થાન :

'પ્રેરણા સદા', દ/ખી, હરિનગર સોસાયટી,
ટ૆લફોન એક્સચેન્જની સામે,
જૂના ઢોર બજાર; કાંકરિયા,
કણ્ણવતી - ૩૮૦ ૦૨૮ (૧૦૦) : ૪૧૭૭

પ્રકાશક :

સંસ્કારગુજરી, ગુજરાત પ્રદેશ
 પ્રેરણા સંદન, દ-બી, હરિનગર સોસાયટી,
 ટેલિફોન એક્સચેન્જની સામે,
 જૂના હોર બજાર, કાંકરિયા,
 કષાવતી - ૩૮૦ ૦૨૮

E-mail : vidyabharatiguj@rediffmail.com

Web-site : www.gujvidyabharati.org

પ્રાપ્તિસ્થાન :

વિધાભારતી, ગુજરાત પ્રદેશ
 પ્રેરણા સંદન, દ-બી, હરિનગર સોસાયટી,
 ટેલિફોન એક્સચેન્જની સામે,
 જૂના હોર બજાર, કાંકરિયા,
 કષાવતી - ૩૮૦ ૦૨૮

મૂલ્ય : રૂ. ૨૦-૦૦

મુદ્રક :

ભગવતી ગ્રાફિક્સ,
 સિટી મિલ કમ્પાઉન્ડ, કાંકરિયા,
 કષાવતી - ૩૮૦ ૦૨૨
 દૂરભાષ : (૦૭૯) ૨૫૪૬ ૪૮૮૨

ગીત વિચાર...

બાળ શિક્ષણમાં ગીત અત્યંત મહત્વની પ્રવૃત્તિ છે. ગીતની સાથે સાહિત્ય અને સંગીત એ બે અત્યંત પ્રભાવી લખિતકળાઓનો સંબંધ છે. વ્યક્તિત્વના સુસંવાદી, સમજ્ઞિત વિકાસ માટે આ બંને કળાઓ અત્યંત ઉપયોગી થાય છે. તેથી બાળકો માટે જ્યારે ગીતોની પ્રવૃત્તિ પ્રયોજને ત્યારે ઘણો વિચાર કરવાની આવશ્યકતા છે.

ગીતોના માધ્યમથી ભાષા વિકાસ થાય છે, સંસ્કાર ગ્રહણ કરી શકાય છે, સાહિત્યિક રસ નિર્માણ થાય છે અને સ્વર, તાલ તથા લયની સમજ કેળવાય છે. આ ચારેય પક્ષો સરખા જ મહત્વના છે.

આમાં જો સહૃદ્યી પ્રથમ ધ્યાન આપવા જેવી બાબત હોય તો તે છે તેનો સંગીત પક્ષ.

આપણો અનુભવ છે કે બાળકો ટી.વી. અથવા રેડિયો ઉપર ગીતો સાંભળે છે અને ગમે તેવી અધરી સ્વર રચનાવાળાં ગીતો ગાતાં થઈ જાય છે. ગીતના શબ્દોનો અર્થ કે ભાવ તેઓ સમજતાં નથી તેમ છતાં ગાય છે. જ્યારે બોલમણિરમાં શીખવાતાં ગીતોનું આકર્ષણ ઓછું હોય છે. તેનું મુખ્ય કારણ એ છે કે ફિલ્મોના ગીતોનો સંગીત પક્ષ અત્યંત પ્રભાવી હોય છે. તેની અસર બાળકો ઉપર જાહુઈ રીતની થાય છે. એનો અર્થ એ છે કે ગીતોમાં ભાષા પક્ષ કરતાં પક્ષ સંગીત પક્ષનું મહત્વ વધારે છે.

તે દર્ઢીશ્વરી શિશુગીતોની સ્વરચના અત્યંત મધુર હોવી જોઈએ. ગીતો કર્ણ પ્રિય તો હોય જ, સાથે સાથે બાળકો ગાઈ શકે તેવી સરળ સ્વરરચનાવાળાં હોય તે પક્ષ જરૂરી છે. ઘણી વખત એવું બનતું હોય છે કે ગીતો જોડકળાંના જેમ બોલી જવાય ત્યારે તે બોલનારનો અવાજ જરાપણ રસમય હોતો નથી, મૂછ હોતો નથી. તેમાં કદાચ બરછટ પ્રકારનો તાલ તો હોય છે પરંતુ લય હોતો નથી. સ્વરોની સંવાદિતા હોતી નથી. આને કારણો શબ્દો તો મોઢે થઈ જાય છે પક્ષ માનસિક સુસંવાદિતા સાધવા માટે તેનો કશો ઉપયોગ હોતો નથી. આપણા ગીતોનું આવું ન બને તેનું ધ્યાન રાખવાની આવશ્યકતા છે.

આપણે જ્યારે ગીતોની સ્વરરચના કરીએ છીએ ત્યારે પાશ્ચાત્ય સ્વરરચનાનું જાણે અજાણે અનુકરણ કરતા હોઈએ છીએ. એનું કારણ એ છે કે આજે એનું પ્રચલન વધારે છે. પરંતુ એ વિજ્ઞાનની પ્રયોગશાળામાં સાહિત થયેલું તથ છે કે પાશ્ચાત્ય સ્વરચના નાડીના અને હદ્ધયના ધ્બકાર વધારે છે તથા ચેતાંત્રની ઉત્તેજના વધારે છે જ્યારે ભારતીય સંગીત એથી ઉલટું ઉત્તેજનાને શાંત કરે છે, વિચારો અને ભાવનાઓમાં સુસંવાદિતા લાવે છે. તેથી આપણે જ્યારે શિશુગીતોની સ્વરરચના કરીએ ત્યારે તેનો આધાર ભારતીય સંગીત હોય તે જોવું જોઈએ.

શિશુગીત ગાઈએ ત્યારે બાળકોમાં લય, તાલ અને સ્વરની સમજ કેળવાય તે પણ જોવું જોઈએ. સાથે સાથે શરીરની લાલિત્યપૂર્ણ ગતિનું પણ ધ્યાન રાખીએ તો સોનામાં સુગંધ ભણે. અભિનય ગીતો ગવડાવતી વખતે આ તરફ ધ્યાન આપી શકાય. ગુજરાતના ગરબામાં શરીરની લાલિત્યપૂર્ણ ગતિ સહજપણે જળવાય છે અને કેળવાય છે. પરંતુ ગરબાને ય આપણે ગરબા રહેવા દીધા નથી એટલે જ એ તરફ ધ્યાન ખેંચવાનું મન થાય છે.

ગીતો એ સંસ્કારનું માધ્યમ છે તેથી ગીતોની પસંદગી વખતે સંસ્કારોને તો પ્રથમ સ્થાન આપવું જ જોઈએ. પરંતુ સંસ્કારોના ભારણ નીચે ગીતોનું કવિત્વ કરમાઈ જાય તેમ ન કરવું જોઈએ નહીં તો સાહિત્યનો રસ માણસાની કથતા કેળવાયે જ નહીં. સાહિત્ય તત્ત્વ અને સંસ્કાર પદ્ધતનો સમન્વય ગીતોમાં થવો જોઈએ.

સંસ્કાર, સાહિત્ય, સંગીત અને નૃત્ય આ ચારેયનો સમન્વય જો આપણે કરી શકીએ તો શિશુગીતોને આપણે આભિક વિકાસ માટેનું એક મહત્વાનું સોપાન બનાવી શકીએ.

विद्या भारती

अखिल भारतीय शिक्षा संस्थान

हमारा लक्ष्य

इस प्रकार की

राष्ट्रीय शिक्षा-प्रणाली का विकास करना है

जिसके द्वारा ऐसी युवा-पीढ़ी का निर्माण हो सके

जो हिन्दुत्वनिष्ठ एवं राष्ट्रभक्ति से ओत-प्रोत हो,

शारीरिक, प्राणिक, मानसिक, बौद्धिक एवं आध्यात्मिक

दृष्टि से पूर्ण विकसित हो

तथा जो जीवन की

वर्तमान चुनौतियों का सामना

सफलतापूर्वक कर सके और

उसका जीवन ग्रामों, बनों, गिरिकन्दराओं एवं

झुग्गी-झोपड़ियों में निवास करने वाले

दीन-दुःखी अभावग्रस्त अपने बान्धवों को

सामाजिक कुरीतियों शोषण एवं अन्याय से

मुक्त कराकर

राष्ट्र जीवन को समरस, सुसम्पन्न

एवं सुसंस्कृत बनाने के लिए समर्पित हो ।

ભારમી આવૃત્તિ પ્રસ્તાવના

૧૯૮૮માં શિશુગીતની પ્રથમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ. ૧૯૮૮માં દ્વિતીય અને ૧૯૯૦માં તૃતીય, ૧૯૯૨માં ચતુર્થ અને ૧૯૯૫માં પંચમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ. પંચમ આવૃત્તિમાં શિશુગીત બે ભાગમાં પ્રકાશિત કરેલી હતી.

ત્યાર પછી ૧૯૯૭માં ષષ્ઠ આવૃત્તિ અને ૧૯૯૮માં સપ્તમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ. ૨૦૦૦ના વર્ષમાં આષામ આવૃત્તિ અને નવમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ. ૨૦૦૧માં દશમી આવૃત્તિ, ૨૦૦૩માં અંદ્રિયારમી આવૃત્તિ અને હવે ૨૦૧૦માં ભારમી આવૃત્તિ પ્રકાશિત કરતાં આનંદ અનુભવીઓ છીએ.

પ્રથમ ભાગમાં મુખ્યત્વે જોડકણાં છે, જે શિશુકક્ષા પ્રથમનાં બાળકો માટે છે.

દ્વિતીય ભાગમાં જરા લાંબાં, જુદા જુદા છંદનાં ગીતો છે જે શિશુકક્ષા દ્વિતીયનાં બાળકો માટે છે. કેટલાંક ગીતો બાળકોએ ગાવા માટે નથી પરંતુ કથાગીતો છે.

શિશુગીતમાં ભારતના પ્રાચીન અને અર્વાચીન પ્રેરણાપુરુષો વિશે જોડકણાં છે. આપ તે અંગે આપનો અભિપ્રાય જણાવશો તો આનંદ થશે.

આ આવૃત્તિમાં શિશુગીત-૧ અને ગીતમાધુરી પુસ્તકનો સમન્વય કરવામાં આવ્યો છે.

— પ્રકાશક

અભિપ્રાય કાર્યક્રમ

સિદ્ધાંત લાગેલ કિ સહી હોય

એ લગેમણ હણી કે સિદ્ધ નાનુંના હોય

સંપાદકીય

ગીતો દ્વારા ભાષા શીખાય છે.

ગીતો દ્વારા સંસ્કાર આપી શકાય છે.

ગીતો દ્વારા ભાવની અભિવ્યક્તિ થઈ શકે છે.

ગીતો દ્વારા લય, તાલ અને સ્વરની સમજ ખીલે છે.

ગીતો દ્વારા કાલ્યનાશક્તિનો વિકાસ થાય છે.

ગીતો દ્વારા સર્જનશક્તિનો વિકાસ થાય છે.

ગીતો દ્વારા અભિનય શક્તિ ખીલે છે.

ગીતો દ્વારા સાહિત્યની રૂચિ નિર્માણ થાય છે.

ગીતો દ્વારા સૌંદર્યબોધ થાય છે.

ગીતો દ્વારા મા સરસ્વતીની ઉપાસના થાય છે.

આ સમગ્ર વાતને ધ્યાનમાં લઈને આ પુસ્તિકાનાં ગીતોની રચના
તેમ જ પસંદગી કરવામાં આવી છે.

- સંપાદક

(२)

હે ભગવાન તારું નામ,
સાંભળતો રહું સધળે ધામ.

ગગને પવને વન વન ભવને,
ખજી ખજી જરણે તારું ગાન.

કૂલ સુગંધે સહુ આ રંગે,
મનના ઉમંગે તારું ગાન.

એ સહુ સાથે રોજ પ્રભાતે,
નામ લઈ તુજ કરું પ્રષામ.

(३)

પરમ પિતા નમીએ પરમેશ્વર,
કરજો કરુણા બાળક ઉપર.

ભડી ગણીને સારાં થઈએ,
સારાં થઈને સેવા કરીએ
એવું અમારું હોજો અંતર.

(४)

નાનાં નાનાં બાલુડાંની નાની નાની ફોજ.

એક દો તીન ચાર ફરતાં ફરતાં મોર.

નાનાં અમે બાળકો કાલે મોટાં થાણું,
સારાં સારાં કામ કરીને દેશને દીપાવશું.

બાલ વીરો, જીંદાબાદ.

નાનાં નાનાં બાલુડાંની નાની નાની ફોજ.

(५)

नाम शुं तांडु ?
 अंजु मंजु, नीना भीना, उचिर सुशील, चाहुल भेहुल
 तेहुर मांडु नाम.

गाम शुं तांडु ?
 अलकापुरी, मलकापुरी, रुपनगरिया, रंगनगरिया,
 दुनिया आणी मांडु गाम.

काम शुं तांडु ?
 कुंद कुंदा, दोडादोडी, पकडा पकडी, कुस्ती मस्ती, धम्मा चकडी
 गावुं, खावुं, रभवुं, भमवुं, ए छे मांडु काम.

धाम शुं तांडु ?
 रम्मतवाडी, रम्मतवाडी, गीतवाडी, ग्रीतवाडी
 आनंद, बस आनंद, बस आनंद मांडु धाम.

(६)

सङ्केद रंगनी साडी पहेरे,
 सङ्केद कूलनी भाणा पहेरे,
 वंदनीय मा सरस्वतीनो,
 रंग पश छे शुभ सङ्केद.

केवो सङ्केद ?

हिमगिरिना हिमकळा जेवो,
 शिवज्ञना अटहास्य जेवो,
 गंगाज्ञनां नीर जेवो,
 गौमाताना दृध जेवो,
 शरदऋतुना चंद्र जेवो,
 आरतीना कपूर जेवो,
 स्वातिंबिंदुना मोती जेवो,
 आरसनी प्रभुमूर्ति जेवो,
 सागरनां मोळं जेवो,
 शिशुना शुभ दांत जेवो.

(३)

शिशुगीत-२

(૭)

કૂલ મને ગમે, બુલબુલ મને ગમે,

પંખી સમાં રંગીન, પતંગિયા પણ ગમે,

રંગ મને ગમે, પતંગ મને ગમે.

જરણાંનું મીઠું સંગીત મને ગમે.

ગીત મને ગમે, સંગીત મને ગમે.

મેદાને રમવાના ખેલ મને ગમે,

માં મને ગમે, બાપુ મને ગમે.

ભેનુની હુનિયામાં ઘૂમવું મને ગમે.

કહાની મને ગમે, ઉજાડી મને ગમે.

સપનાંની હુનિયામાં ઝૂમવું મને ગમે.

પરોઓની વાત ગમે, પંખીનું ગીત ગમે.

પતંગની જેમ નભે ઉડવું મને ગમે.

(૮)

કુદરતના ખોળે, હરણાંની જોડે,

લીધી મેં મુલાકાત હરણબાગની.

ઉંચા ઊચા જાડ, લાંબી લાંબી હાર,

લાગ્યા એ અમને, કૂલોના હાર.

જોયા અમે સાપ, અજગરની સાથ,

મગર ને કાચબા, હતા ત્યાં રંગરંગના.

હરણ ભરે ફણ, સોનેરી ને કણી ધાર,

શિંગડાં પણ જોયાં, એકને ચાર ચાર.

(૪)

શિશુગીત-૨

(૬)

રૂમગૂમ રૂમગૂમ નાચે રે,
પગનાં ધૂંધર બાજે રે.
વૃદ્ધાવનની વાટે વાટે,
જમુનાજીને ઘાટે રે,
બંસીના સૂર બાજે રે.
કૃષ્ણ કનૈયો નાચે છે ને,
રાધાજીની સાથે રે,
મોરલીની તાને રે.
થનક તા થૈ થૈ નાચે રે
ધિનકીટ ધિનકીટ ધા,
પાયલના ઠમકારે રે.

(૭)

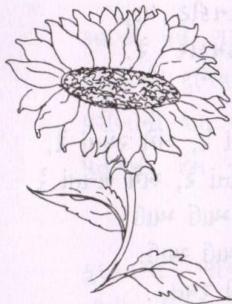
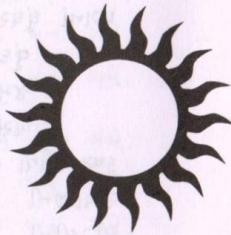
સંતાકૂકડી રમતાં રે, ભાઈ રમતાં રે, અમે રમતાં રે,
ઉદર બિલ્લી બનતાં રે, ભાઈ બનતાં રે, અમે બનતાં રે,
બેન બની ગઈ બિલ્લી આઉં આઉં,
હું બની ગયો ઉદર આઉં આઉં.
એમ અમે ત્યાં માંડી રમત,
ધરમાં સહુને થાય ગમત.
દોડ દોડી કરતાં રે, અમે કરતાં રે, અમે કરતાં રે.
જડ્ય કરીને પકડ્યો મને,
બેન બહુ ફાંકડામાં ફરે.
હાઉ હાઉ કરતા પિતા આવ્યા
બેન દોડી માતાને વળજ્યાં.
મને બિવડાવનાર બીન્યાં રે, ભાઈ બીન્યાં રે, ભાઈ બીન્યાં રે.
એમ સંતાકૂકડી રમિયાં રે, અમે રમિયાં રે, અમે રમિયાં રે.

(૫)

શિશુગીત-૨

(૧૧)

ધૂળ નાચે છે છર છર નાદે,
હવા વહે છે સ્રર સર સાદે.
જાડ કહે છે ફર ફર અવાજે,
પંખી કલરવ જાણો મુજને
રમવા કાજ બોલાવે.

જરણાં વહે છે ઝર ઝર નાદે,
ફૂલ સુગંધી સર સર સાદે,
સૂરજ ડિરણ ધર ધર આવે,
બુલબુલ બોલી જાણો મુજને
રમવા કાજ બોલાવે.

ઘાસ ઊરે છે સર સર નાદે,
વન ખેતરના ફર ફર સાદે.
કુકડા વાણી થનગન નાચે,
કોયલ ટહુકો જાણો મુજને,
રમવા કાજ બોલાવે.

(૬)

શિશુગીત-૨

(૧૨)

કારતકની આવે પૂર્ણિમા, મેળે જવાની આવે મજા.
 માગશરમાં તો ઠંડી પડેને, સ્વેટર પહેરવાની મજા મજા.
 પોષમાં આવે ઉત્તરાયણ, પતંગની તો આવે મજા.
 મહામાં આવે શિવરાત્રી ભાંગ પીવાની કેવી મજા !
 ફાગણમાં આવે હોળી ને, રંગ રમવાની મજા મજા.
 ચૈત્રમાં આવે રામનવમીને, રાયણ ખાઈને કરીએ મજા.
 વૈશાખમાં અક્ષયતૃતીયા, કેરી ખાવાની કેવી મજા !
 જેદમાં આવે વટપૂર્ણિમા, વ્રત કરવાની પડે મજા.
 અધાઢમાં વાદળ ગરજે ને, દોડમ-દોડા કરીએ બધા.
 શ્રાવણમાં સરવરિયાં વરસે, નહાવા કૂદવાની પડે મજા.

(૧૩)

એના પરે ગાઢી પોચી, એ તો ફાળ ભરે છે મોટી.
 એ તો કૂદે વિના અવાજે, એ તો વિના અવાજે ચાલે.
 એની મૂદ્દો લાંબી મોટી, એ તો વિના અજવાણે જોતી.
 એ તો નાકથી વસ્તુ સૂંધે, ખાટી ચીજથી રહેતી દૂરે.
 એ તો બગલા જેવી ઢોંગી, છાને છપને બોટી લેતી.
 ભાવે એને દૂધ ને રોટી, દેખી કૂતરો જોતી દોડી,
 પગમાં આવી વહાલ કરતી, કૂદી નાચી મનને હરતી.
 એ તો વાધ તણી છે માસી, બોલો નામ, એ ઉદર ખાતી.

(૭)

શિશુગીત-૨

(૧૪)

ધરા નામ જ ધારણ કર્યુ,
જગના જવોંનુ પેટ જ ભરું.
સૂવા ચાલવા બેસવા દઉ.
ખોટે ખૂંઠે તો યે ના વહું.
મારી પીઠ પર હળ તો ફરે,
પશુ પંખીઓ ચારો ચરે.
મોટાં મોટાં વાહન ફરે,
ખરબચડો મુજ દેહ કરે.
નદી, પહંડો, સુંદર વન,
સાગર ઘૂઘવે મારે તન.
મારા પર સૌ ઉઘમ કરે,
મહેનત કરીને પેટિયું રણ.

મારે ન કોઈ જાત ભાત,
સૌની છું કહેવાં માત.

(૧૫)

ચાલી ઉદરભાઈની જાન, સાથે સો સો રે મશાલ,
જાડા, પાડા, કાણા, કૂંબડા જાનૈયા હજાર;
રખવાળાં છે કુતાભાઈનાં, વાનરજી સરદાર.
સસ્સાજી ગધાજી ઉપર બજાવે ડકા નિશાન,
બેન્ડ બજાવે કૂકડાભાઈને બકરી બેં બેં ગાય.
વરરાજીની ગાડી જુઓ, ચકલા જોડ્યા ચાર,
ચમ્મર ઢોળે મચ્છરભાઈ ને પાન ધરે શિયાળ.
કોઈ ફોડે કાબરભાઈને, હાથી ફોડે હવાઈ.
બગલો ફોડે બંદૂકડીને, ઊંટ કરે ભવાઈ.
બિલ્લીભાઈ સામેયું લાવ્યા, વરરાજ ગલરાય,
જાનૈયાની જુઓ ફજતી, દોટંડોટા થાય.

(૮)

શિશુગીત-૨

(૧૬)

બાળ રાજ ઊંઘી જાજો, હાલા તમને ગાઉં છું.

હાલામાં શિવાજનાં, મીઠાં ગીત ગાઉં છું.

બનજો તમે વીર શિવાજી,

લેજો હાથમાં રાતી ભવાની.

હાથમાં લઈ રાતી ભવાની ભગવો ધજ લહેરાવજો,

બાળારાજ ઊંઘી જાજો, હાલા તમને ગાઉં છું.

હાલામાં રાજા રામનાં મીઠાં ગીત ગાઉં છું.

બનજો તમે રાજા રામ,

લેજો હાથમાં ધનુષ્ય બાણ.

હાથમાં લઈ ધનુષ્ય બાણ રાવજાને સંહરજો,

બાળારાજ ઊંઘી જાજો, હાલા તમને ગાઉં છું.

(૧૭)

જગને જાદવા, કૃષ્ણ ! ગોવાળિયા !

તુજ વિના ધેનમાં કોણ જાશો ?

ત્રણસેં ને સાઈ ગોવાળ ટેણે મળ્યા,

વડો રે ગોવાળિયો કોણ થાશો ?

દહી તણાં દહીથરાં, ધી તણાં વેબરાં,

કઢિયલ દૂધ તે કોણ પીશો ?

હરિ તાર્યો હાથિયો, કાળીનાગ નાથિયો,

ભૂમિનો ભાર તે કોણ વહેશો ?

જમુનાને તીરે ગોધણ ચરાવતાં,

મધુરી શી મોરલી કોણ વાશો ?

ભાજો નરસેંયો તારા ગુણ ગાઈ રીજિયો,

બૂડતાં બાંહેડી કોણ સહાશો ?

(૧૮)

જાગો જાગો બાળારાજ ! તમને પંખી જગાડે.
 જાગો જાગો બાળારાજ ! તમને કૂલડાં જગાડે.
 જાગો જાગો બાળારાજ ! તમને બહેની જગાડે.
 જાગો જાગો બાળારાજ ! તમને મમ્મી જગાડે.
 જાગો જાગો બાળારાજ ! તમને સૂરજ જગાડે.
 જાગો જાગો બાળારાજ ! તમને પ્રભુજ જગાડે.

(૧૯)

એકડો સાવ સણેકડો ને બગડો દિલે તગડો,
 બન્ને બથાં બથથા બાજી કરતા મોટો ઝડો.
 તગડો તાળી પાડે અને નાચે તાતા થૈ,
 ચોગડાની લીલી ઝંડી ફરફર ફરકી ગઈ.
 પાંચડો પેંડા ખાતો, એની છગડો તાણો ચોટી,
 સાતડો છાનો માનો સૌની લઈ ગયો બધી લખોટી,
 આઠડાને ધક્કો મારી નવડો કહેતો ખસ,
 એકડે મીડે દસ વાગ્યા, ત્યાં આવી ભાઈની બસ.

(૨૦)

ઉલીએથી દાદા આવે, સામે દોડી જાઉ,
 લાકડીને સાથ આપું ડાવ્યો હું કહેવાઉ.
 ઉનાળામાં જમવા બેસે, પંખો કેવો નાખું !
 શિયાળામાં દાઢી ડો તો, સગડી કરી આપું.
 ચોમાસામાં દર્શન જાતાં, છગી સાથે આપું.
 છીકણીની ડબ્બી સંતાડી, શોધાશોધ કરાવું.
 મીઠી મીઠી વાતરી કહો તો, દાદા ડબ્બી આપું.
 ઉલીએથી દાદા આવે, સામે દોડી જાઉ.

(૧૦)

શિશુગીત-૨

(१)

મુન્ની રાણી ફરવા ચાલી કણ્ઠવતીથી ગઈ દિલ્હી,
દિલ્હીથી તો ફરતાં ફરતાં પહોંચી ગઈ મસૂરી.

મસૂરીથી આગળ જાતાં પહોંચી એ કલકતા,
કલકતાથી ટ્રેનમાં બેસીને પહોંચી એ તો મેઘાલય.

મેઘાલયથી પાછી ફરીને ગઈ એ તો ભુવનેશ્વર.
ભુવનેશ્વરથી બેંગલોર ને ત્યાંથી ગઈ રામેશ્વર.

રામેશ્વરથી ગોવા ગઈ અને ગોવાથી દ્વારકા
દ્વારકથી સોમનાથ થઈને આવી પહોંચી અમદાવાદ.

મા એ પૂછજું, ‘ક્યા ગઈ’ તી તું ધર બહાર આટલા હિ ?
મુન્ની કહે, ‘ક્યાંય નહીં મા ! હું તો હતી ધર મહી.’

‘ધર મહી જ ? જું ના બોલ તુ આવું સાવ ખરેખર.’
‘જું નહીં, મા ! સાચું કહું છું, ભારત છે મારું ધર.’

(२)

વાત કરો હંમેશાં સાચી,
હરિશન્દ્ર બનવા માટે,

ભાઈ ઉપર વહાલ કરો,
રામ લક્ષ્મણ બનવાન,

માતાનું જો કહું માનો તો,
ધૂવ બાળક બનશો જ તમે.

સેવા કરો જો માતા પિતાની,
રામયન્દ્ર બનશો જ તમે.

ડરો નહીં ને આગળ વધો તો,
મહાવીર બનશો જ તમે.

સદાચારીને ડાઢા બનીને,
શ્રવણભાગ બનશો જ તમે.

(૧૧)

શિશુગીત-૨

(૨૩)

અમે શિશુમંદિરના બાળ છીએ.

જૂહુ કદી બોલીએ નહીં.

કોઈનાથી પણ ડરીએ નહીં.

સરસ્વતીમાને પ્રષામ કરીએ.

વિદ્યા બુદ્ધિ માગી લઈએ.

માતાપિતાને પ્રષામ કરીએ.

મોટાને નમસ્તે કરીએ.

ભોજન કરતાં મંત્ર બોલીએ.

નાસ્તો તો વહેંચીને કરીએ.

દાદાં ડરાં થઈને ભણીએ,

ભણી ગણીને હોંશિયાર થઈએ.

ભરત જેમ શુરવીર થઈને,

ભારતમાની જ્ય બોલાવીએ.

(૨૪)

સાંભળો કહું દું વાત મજાની.

કાલે રાજુએ કેળાં ખાધાં.

મેં માગ્યા પણ આખાં નહીં ને,

છનામાના એકલાં ખાધાં.

કેળાં ખાઈને છાલ એણો,

નાખી ત્યાં ને ત્યાં જ.

એટલામાં તો મામા આવ્યા.

રાજુ માટે રમકડાં લાવ્યાં.

રાજુ દોડ્યો ઝડપ દઈને,

પગ પડ્યો છાલ પર,

લપસી પડ્યો એ સરરર.

બોલી ઊઠ્યો એ અરરર.

એટલે જ તો હું કહું દું તમને,

છાલ નાખો ના કદી રસ્તા પર,

એ તો શોભે કચરા ટોપલી પર.

(૨૫)

સૂરજ કહેતો નહીં કોઈને,
હું પ્રકાશ ફેલાવું છું.
વાદળ કહેતું ના કોઈને,
હું પાણી વરસાવું છું.
વૃદ્ધ કહેતું નહીં કોઈને,
છાયાં સહુને આપું છું.
કોયલ કહેતી નહીં કોઈને,
હું ખૂબ સુંદર ગાઉં છું.
પોતે થઈ બડાઈ મારવી,
એ તો છે બહુ હલકું કામ.

વાતોથી નહીં થાય,
કામથી સહુની ખરેખરી પહેચાન.

(૨૬)

જાન્યુઆરીને પોષ મહિનો,
કડકડતી પડતી ઢારી,
ઢંડો પવન તો વાય સૂસવતો,
આવે ત્યારે મકર સંકાન્તિ.
તલને ગોળના લાડુ બને,
ચૂરમાના પણ લાડુ બને.
બોલીએ સહુને તિળગુળ આપી,
'મીહું બોલો લાડુ ચાણી.'
છોકરાંને તિળગુળ મળે ને,
ગાય ને મળે બાજરો ને ઘાસ,
બ્રાન્ધણાને મળે લાડુ, દક્ષિણા,
આનંદ થાયે ચાર પાસ.
પતંગ ઉંડે ભાતભાતના,
છોકરાં કરે દોડા દોરી,
ઉત્તરાયણ એવી રંગિલી,
કૃતીને તો મૂકે ઉડારી.

(૧૩)

શિશુગીત-૨

(૨૭)

એક દિવસની વાત છે.
 ધરની સામે લીમડો છે.
 તાં તો પોપટ આવ્યા બે,
 કરવા લાગ્યા ‘મીહુ મીહુ’.
 સાંભળીને મારા પિંજરાનો,
 પોપટ કહેવા લાગ્યો મને.
 ‘હું તો પંખી નીલ ગગનનું,
 પિંજરમાં ના પુરશો મને.
 તમને ભલે પુરવું ગમે,
 મને ના પુરાવું ગમે.
 ભેડુ મારા ઉડે ગગનમાં,
 મારેય ઉડવું નીલગગનમાં.
 છોડી જો મૂકશો જ મને,
 રોજ આવીશ હું તમ પાસ.
 બેસી સામે લીમડા ડાળો,
 તમ સંગ બોલીશ મીહુ મીહુ’.
 ઓલ્યું મેં ઝડ પિંજરુ,
 મૂકવું એને ધરની બહાર.
 ફડ ફડ કરીને પોપટ ઉડ્યો.
 બેઠી એ તો લીમડા ડાળ,
 તાંથી નોલ્યો ‘મીહુ મીહુ’
 જાઉ દ્યુ હું હું આવજે,
 ફરીથી આવીશ આવતી કાલ,
 મળીશને કહીશ, ‘મીહુ મીહુ’
 ઉડ્યો એ તો નીલગગનમાં,
 આનંદ કરતો ડિલકાર,
 જોતાં એને મુજને ય થયો,
 આનંદ મનમાં અપરંપાર.

(૨૮)

તારે મેહુલિયા ! કરવા તોફાન,
અમારા લોકના જાય છે જાન.
મંડચોને મંડચો તું મૂશળધાર,
કેમ કરી મારે જાવું નિશાળ !
અવળા ને સવળા વાયરા વાય,
ઓઢેલી છગ્ગીનો કાગડો થાય.
ચંપલ મારાં છબ છબ થાય,
ધોયેલાં કપડાં બગડી જાય.
કેળાંની છાલથી લપસી જવાય,
ત્યારે મને તો ભાઈ કાઈ કાઈ થાય.
કેટલા દિવસથી તું આવ્યો છે અહીં ?
કેમ તારી બા તને બોલાવે નહીં ?
તારું મેહુલિયા ! કયું છે ગામ ?
શું છે તારા પિતાનું નામ ?

(૨૯)

વાદળ વાદળ વરસો પાણી
મોજ પડે મુજને રમવાની.
જરમર વરસો જરમર વરસો,
જીણું જીણું જરમર વરસો.
મોજ પડે ઝોરાં જીલવાની,
ઠંડક ઠંડક થાય મારે મન,
ઠંડક ઠંડક થાય મારે તન.
થાય નાસી ગરમીની રાડી.

(૧૫)

શિશુગીત-૨

(३०)

વાદળ ગરજે ગડ ગડ ગડ ગડ.
 વીજળી ચમકે ચમ ચમ ચમ ચમ.
 પાણી વરસે સર સર સર સર.
 પવન વાય છે ફર ફર ફર ફર.
 મોર બોલતો ટેઢુંક ટેઢુંક.
 દેડકાં બોલે ઉરાવ ઉરાવ.
 છોકરાં નહાતાં દોડી દોડી.

(३१)

ધો ધો ધો ધો ધો ધો ધો વરસે પાણી.
 રિમ જિમ રિમ જિમ વરસે પાણી.
 ટ્ય ટ્ય ટ્ય ટ્ય વરસે પાણી.
 ઝર ઝર ઝર ઝર વરસે પાણી.
 નદીઓ છલછલ તળાવ છલછલ.
 કૂવા છલછલ રસ્તા છલછલ.
 મેધરાજની સવારી ગાજે.
 ગડ ગડ ગડ ગડ ગડ ગડ ગડ ગડ.
 મોર બોલતો ટેઢુંક ટેઢુંક.
 દેડકા બોલે ઉરાવ ઉરાવ.
 વર્ષિરાણી આવો આવો.

રમત ગમત આવી કરાવો.

(૧૬)

શિશુગીત-૨

(३२)

अमे छब छब जणमां नहाशु
 के आव ओ मेहुलिया !
 आ देडका द्राउं द्राउं बोले
 के आव ओ मेहुलिया !
 तारा भरोसे वावशिया ज्वेत
 के आव ओ मेहुलिया !
 आ वादणां ज्वेत भोर बोले
 के आव ओ मेहुलिया !
 त्यां तो झरभर झरभर वरस्यो
 के आव्यो मेहुलियो.
 अमे दोडी दोडीने नहाया
 के आव्यो मेहुलियो.
 अमे कागजनी नाव तरावी
 के आव्यो मेहुलियो.
 थया राज्ञ मोर ने देडका
 के आव्यो मेहुलियो.

(३३)

वहेली सवारे ऊठवुं गमे.
 वहेली सवारे फरवुं गमे.
 कलरव करतां पंझी जाज्यां.
 जागी जागीने चक्षावा भाज्यां.
 ओनी संगाथे फरवुं गमे.
 वहेली सवारे ऊठवुं गमे.
 सूरज दादा आव्या फरीने,
 आझी दुनियानो फरो करीने.
 सूर्धि रहेवुं ना रे गमे,
 वहेली सवारे ऊठवुं गमे.

(૩૪)

ફાગણ છે રંગીલો, હોળી આવી રે,
રંગે રમીએ આજ, હોળી આવી રે.
ભરો ભરો પિચકારી, હોળી આવી રે,
કરો સરરર ધાર, હોળી આવી રે.
રંગ રંગ ને રંગ, હોળી આવી રે,
લાલ, પીળો છે સંગ, હોળી આવી રે.
કેસૂડાં ગુલાલ, હોળી આવી રે,
ચારે કોર રેલાય, હોળી આવી રે.
ચારે પાસ છે રંગ, હોળી આવી રે,
ધરતી ગગન ને નીર, હોળી આવી રે.
જૂમો થઈને મસ્ત, હોળી આવી રે,
રમો રમો રે રંગ, હોળી આવી રે.

(૩૫)

જમુનાને ડિનારે બંસીવટને છાયે
કા'ન ને રાધા ખેલે હોળી.
ભરીને પિચકારી, કેસૂડાંના નીરની
કા'ન ને રાધાને ભીજવે.
દોડે રાધારાણી, લે પિચકારી
રંગ કા'ન પર છોડે.
ગોપ અને ગોપી, સાથે સહુ મળી
રાધા અને કાનને રમાડે.
ગોપ અને ગોપી, રાધા અને કાનજ
રંગે સહુ રંગાય.
જમુનાને ડિનારે, બંસી વટને છાયે
રાસ રૂડો રચાય.
ગોપ અને ગોપી, રાધા અને કાનજ
રાસે રમે ને ગાય.

(૩૬)

નંદ વેર આનંદ ભયો,
જ્ય કનૈયા લાલકી,
હાથી ધોડા પાલખી,
જ્ય કનૈયા લાલકી,
આજ નંદને વેર જન્મ્યો,
કૃષ્ણ કહાન ગિરિધારી,
આનંદ છાયો ગોકુળમાં,
ગોપ ગોપીઓ નાચે ફરી.
નંદજી વેલા વેલા થાયે,
જશોદાજી મન હરખાય.
આનંદ છાયો ગોકુળમાં,
ગોપ ગોપીઓ ગીતો ગાય.
કા'ન કુવરનાં દર્શન કરવા.
શિવ આવ્યા કેલાસથી.
આનંદ છાયો ગોકુળમાં,
ગોપીઓ નાચે ઉમંગથી.

(૩૭)

પ્રભાત જાણી પંખીદાં રે ઊઠાં, કાક કરે ત્યાં કાક રે,
પથૈયા તો પિયુ પિયુ જંબે, સૂડા કો કો કરે વડશાખા રે.
મોર ટહુકાર કણા કરે સુંદર, આંસુ વહે ઢેલ વીજો રે
પલાશ પર રૂડા પોપટ બોલે, કોયલડી ટહૂકે સ્વર ઝીંખો રે,
ચકચક કરતી ચકલીઓ આવે, જાણે વિયોગ તો ભાગે રે,
ખુશ ખુશ ખુશ બિસડોલી કહે છે, રાધાને રૂંક ન લાગે રે.
વાધુ ભાં ભાં શબ્દ જ ભજતાં ગાયો ભાં ભાં શબ્દ બોલે રે.
શીતળ મંદ પવન સુવાસિત, વામા વસ્ત્ર ઊડારી ડોલ રે.
તે ટાણો જાંયા અહૂર, જામે ભઈ ગયો ભોર રે,
નરસેંયાના સ્વામી વિષા ન જાણો, કે છે ગોપીઓનો શોર રે.

(૧૯)

શિશુગીત-૨

(૩૮)

ધીનક ધીનક ધીન ધીનક ધીનક ધીન,
સાંભળો કહું છું વાત.
ટોપીવાળો એક ફરિયો
ટોપી વેચતો જાય,
બતાવતો એ ટોપી સહુને,
મુખેથી એ બોલે :
'બે બે રૂપિયે એક એક આપી,
લઈ લો સસ્તે મોલે',
ચાલતાં ચાલતાં બપોર થયો,
થાક્યો ને થયો ભૂખ્યો.
એક ગામથી બીજે ગામે
જાતાં એ તો થોખ્યો.
નદી કિનારે જોયો એણે,
વડલો મોટો એક.
હાથ ધોઈને જમ્યો એ તો,
ઉંઘ્યો ત્યાં તો છેક.
પોટલું એણે પાસે રાખ્યું,
ટોપી જેમાં ભરી.
મનમાં એને શંકા પણ ના
કોઈ એ જાશે ચોરી.
પરંતુ એને ખબર હતી ના
વાંદરાં રહેતાં વડે.
જોઈ પોટલું આવ્યાં નીચે,
આમ અને તેમ દોડે.
ખોટ્યું પોટલું, જોઈ ટોપી
ફરવીને આમ તેમ.

(૨૦)

શિશુગીત-૨

મૂકી માથે ચઢ્યા વડે,
 સાચવીને જેમ તેમ.
 કરે દાંતિયાં દાખવે ટોપી,
 એકબીજાને જુબે.
 ટોપી વાળો જાગ્યો ત્યાં તો,
 પોટલું ખાલી જુબે,
 ચિંતા એને થઈ 'અરે,
 હશે ગયું કોણ ચોરી ?'
 ત્યાં તો સાંભળી અવાજ ઉપર
 જોયું એણે ફરી.
 ટોપીઓ પોતાની એકે
 એક વાંદરે પહેરી.
 ફેરવી ફેરવી સહુ વાંદરા
 પહેરે ફરી ફરી.
 ટોપી વાળો બહુ ચિડાયો,
 લાકડી એણે ઉગામી.
 સામેથી તો વાંદરાઓએ,
 મૂકીઓ વાળી ઉગામી.
 મારીશ તમને' એમ કહીને,
 હાથ એણે દેખાડ્યા.
 સામેથી તો વાંદરાભાઈનાં,
 દાંતિયાં એને દેખાણાં.
 નાના નાના કંકરા લઈને
 મારવા એણે માંડ્યા.
 વાંદરાઓએ વડના ટેટા
 વીણી વીણીને માર્યા.
 થાયો, હાથ્યો, ટોપીવાળો,
 માથે મૂક્યા હાથ.

ત્યાં તો એના મનમાં આવ્યો,
 સુંદર એક વિચાર.
 'વાંદરાં તો છે નકલચી ભાઈ,
 કરતાં જેમ હું કહું.
 તો તો પછી લઉં ટોપીઓ,
 યુક્તિ કંઈક હું કહું.
 જોયું એણે વાંદરા સામે
 લાગ જોઈ ફરી.
 ફંકી દીધી ટોપી નિજની,
 ગુર્સો એણે કરી.
 યુક્તિ ન સમજ્યાં મૂરખ વાંદરા,
 ટોપીવાળા તણી,
 કર્યા દાંતિયા, કીધી નકલ,
 ટોપીવાળા તણી.
 ટ્યુ ટપોટ્યુ, ટ્યુ ટપોટ્યુ,
 ટોપી ફંકી દીધી.
 ચ્યપ ચપોચ્યપ, ચ્યપ ચપોચ્યપ,
 ટોપી વીણી લાધી.
 પોટબું બાધ્યું, માથે મૂકી
 ટોપી, લાકડી લાધી.
 હિકો બતાવી વાંદરાઓની
 મશકરી એણે કીધી.
 'ટોપી લ્યો, કોઈ ટોપી
 લ્યો, બે રૂપિયાની એક'.
 બોલ બોલતો ફરતાં ફરતાં
 ચાલ્યો મારગ છેક.

(૩૬)

છીએ અમે તો છોટાજ
 પણ વિચારો મોટાજ
 બાલુડાની ફોજ રચીશું
 અમે બનીશું નેતાજ....
 સાથે રમીએ, સાથે જમીએ
 નિતનિત મંગલ કામો કરીએ
 સંસ્કૃતિનું સંવર્ધન કરીએ
 ગાતાં ગાતાં..... ફરતાં ફરતાં (૨)
 સંસ્કારોની વાતો કરીએ....
 છીએ અમે તો છોટાજ....

(૪૦)

ગણપતિ બાળા દિખતે હૈ ભારી
 ચૂહે પર બેઠી ઉનકી સવારી
 હાથી જૈસી સુંદ ઔર દાંત
 કાન ભી વૈસે ચાર હાથ
 મુકુટ મણિ ફૂલોં કી માલા
 સિન્દુર ભાલ પીતામ્બર પીલા
 લઙુ મોદક ઈનકો ભાતા
 બચ્ચોં કે થે વિદ્યાદાતા
 હે ભગવાન તુમહે વન્દન
 જિરજાશંકર કે પ્રિય નન્દન

(૨૩)

શિશુગીત-૨

(૪૧)

વડલા ડાળે વાંદરાં ટોળી

કરતી હૂપા હૂપ

છાનો માનો જોયા કરું

થઈને ચૂપા ચૂપ

લીમડાં કેરી ખાય લીમોળી

વડના ખાય ટેટાં

કેરી કેરી ખાઈ ખાઈ ને

ગોટલા નાંખે હેઠા

ટેકડા મારે ખાય ગુલાંટો

કરતાં જૂટા જૂટ - (૨)

છાનો માનો જોયા કરું.....

એક વાંદરીએ એના બર્ચાંને

બાથમાં ભીડી રાખ્યું

માતાની જેમ વ્હાલ કરીને

છાતીએ ચાંપી રાખ્યું.

માણસ જેવું રૂપ છે એનું

કેવું આબેદૂબ - (૨)

છાનો માનો જોયા કરું.....

(૪૨)

કુલડે કુલડે ફરતું હુતો, પતંગિયું રૂપાળું

રંગભરી છે પાંખો મારી જાહુભરી છે આંખો મારી

કુલડે કુલડે.....

નાનો બાબો નાની બેબો મને પકડવા આવે દોરી.

કુલડે કુલડે.....

રંગ સુંગધી નાયુ દ્શ હું, રંગને કાજે માયુ મૂકું

કુલડે કુલડે.....

(૪૩)

અમે ફેર કુદરડી ફરતાં'તાં,
અમે ગોળ કુદરડી ફરતાં'તાં,
ફેર કુદરડી ફરતાં ફરતાં,
પડી જવાની કેવી મજા !
ભાઈ, પડી જવાની કેવી મજા !

અમે સાતતાળી રમતાં'તાં,
અમે દોડંડોડા કરતાં'તાં,
દોડંડોડા કરતાં કરતાં,
બેસી જવાની કેવી મજા !
ભાઈ, બેસી જવાની કેવી મજા !

અમે આંબલી પીપળી રમતાં'તાં,
અમે ઝાડે ઝાડે ચડતાં'તાં,
ઝાડે ઝાડે ચડતાં ચડતાં,
પડી જવાની કેવી મજા !
ભાઈ, પડી જવાની કેવી મજા !

અમે સંતાકૂકડી રમતાં'તાં,
અમે સંતાકૂકડી રમતાં'તાં,
સંતાકૂકડી રમતાં, રમતાં,
સંતાઈ જવાની કેવી મજા !
ભાઈ, સંતાઈ જવાની કેવી મજા !

અમે ઉદર બિલ્લી રમતાં'તાં,
અમે ચું ચું ખ્યાઉ ખ્યાઉ કરતાં'તાં,
ચું ચું ખ્યાઉ ખ્યાઉ કરતાં કરતાં,
નાસી જવાની કેવી મજા !
ભાઈ, નાસી જવાની કેવી મજા !

(૨૫)

શિશુગીત-૨

(४४)

ગોળ ગોળ ફરતી, નાની મારી ધંટી !
 ઘરર...ઘરર...બોલતી નાની મારી ધંટી !
 મકાઈ બાજરી દળતી નાની મારી ધંટી !
 ઘઉં ને ચણા દળતી નાની મારી ધંટી !
 ગોળ ગોળ ફરતી, નાની મારી ધંટી !
 દાદીમાંને ગમતી, નાની મારી ધંટી !
 લોટ સરર પાડતી નાની મારી ધંટી !

(४५)

અરે ! કોઈ બોલશો, નહીં
 અરે ! કાંઈ ચાલશો, નહીં
 આમ કે તેમ હાલશો, નહીં
 નહીં તો પતંગિયું ઊડી જશે.
 સુંદર પતંગિયું ઊડી જશે
 પરી-શું પાંખાણું, હજારો આંખાણું,
 ફૂલોની ગાઢી પર નિરાંતે બેઠેલું,
 ધોળું પતંગિયું ઊડી જશે.

એને ! કોઈ અડશો મા,
 એને ! કોઈ છેડશો મા,
 મધમધતાં ફૂલોને તોડશો મા,
 નહીં તો પતંગિયું ઊડી જશે,

સુંદર પતંગિયું ઊડી જશે
 કૂલ કૂલ ભમતું, આનંદે રમતું,
 બાળકોને ગમતું,
 ફૂલોની ગાઢી પર નિરાંતે બેઠેલું,
 પાળું પતંગિયું ઊડી જશે.

(૨૬)

શાશુગીત-૨

(૪૬)

મારા પ્રભુજી નાના છે.

પણ દુનિયા ભરના રાજી છે.

તે ગગને બધુંયે ઓઢે છે.

તે સાગર જળમાં પોડે છે.

તે કાને કુંડળ પહેરે છે.

તે મધુર મોરલી છે છે.

તે પગમાં ઝાંઝર પહેરે છે.

તે રાસે રૂમજુમ ખેલે છે.

તે જશોદાજીને જૂકે છે.

તે ગાયોમાં બસ ધૂમે છે.

(૪૭)

ચકી બહેન ! ચકી બહેન ! મારી સાથે રમવા

આવશો કે નહીં ? આવશો કે નહીં ?

બેસવાનો પાટલો, સુવાને ખાટલો

ઓફવાને પીછા આપીશ તને

આપીશ તને (૨) ચકી બહેન....

પહેરવાને સારી, મોર પીછવાળી

ઘમરિયો ધાઘરો આપીશ તને

આપીશ તને ચકી બહેન....

ચક ચક અવાજે ચીંચી કરજે

ચણવાને દાણા આપીશ તને

આપીશ તને (૨) ચકી બહેન....

બા નહીં વઠશે બાપુ નહીં વઠશે,

નાનો બાબો નહીં જાલશે તને,

નહીં જાલશે (૨) તને ચકી બહેન..

(૨૭)

શિશુગીત-૨

(४४)

આગળ ડગલુ ભરતો જા,
ગીત ગગને ગજવતો જા,
કામ ખંતથી કરતો જા,
સહુની સાથે ભજતો જા,
આગસને એરવતો જા,
નવું નવું નિત ભજતો જા,
દીવો થઈ જગમગતો જા,
અંધકાર દૂર કરતો જા,
હાથ દોસ્તીનો દેતો જા,
સહુની આશિષ લેતો જા.

(४५)

ઘોડાગાડી ઘોડાગાડી
ઘોડાગાડીમાં બેસો મારાં માડી
મા, મા, તમને દૂર દેશ લઈ જાઉ,
સિંહુ, ગંગા, યમુના નદીનાં પૂર ઓળંગી જાઉ.
લાણું બંગ દેશની સાડી
ઘોડાગાડીમાં બેસો.....
મા, મા, તમને ચંદ્રલોક લઈ જાઉ
રવિ સોમ મંગળ બુધ ગુરુને શુક શનિ બતલાણું,
એ સાત ગ્રહોની જોરી
ઘોડાગાડીમાં બેસો.....
મા, મા, તમને શિશુમંદિર લઈ જાઉ
જાત-ભાત ના કિયાકલાપો કરીને તમને બતાઉ
એનાથી બનું હું સંસ્કારી.....
ઘોડાગાડીમાં બેસો મારા માડી

(૨૮)

શિશુગીત-૨

૪૦

વાદળ, વાદળ વરસ વરસ
 લાગી છે બહુ તરસ તરસ
 ખારાં પાણી સાગરમાં,
 મીઠાં પાણી ગાગરમાં.
 ફોરાં પડજો ટપક ટપક
 જીલી લઈએ લપક લપક

૪૧

મોર મોર આવજે,
 સાથે ઢેલને લાવજે,
 મારે આંગાજ બેસજે,
 દાઢાં નાખું ચણજે,
 પાણી આખું પીજે,
 ડાળે કૂદજે,
 થૈ થૈ નાચજે,
 સાથે મને નચાવજે.

૪૨

ધોળું ધોળું સસલું
 આમ દોડે, તેમ દોડે,
 અમને જોઈને નાસી જાય
 ધોળું ધોળું.....
 લીસા લીસા ગાલ છે,
 આંખ લાલ લાલ છે,
 ગાજર ખાય, પાણી પીએ,
 અમને જોઈને નાસી જાય..

ઊગર પર તે જાય ચડી
 કૂદકા મારે ઘડી ઘડી
 આમ દોડે, તેમ દોડે,
 અમને જોઈને નાસી જાય,
 ધોળું ધોળું.....

(૨૮)

શિશુગીત-૨

(૫૩)

ચલ મેરા ધોડા રે તબકુક તબકુક
 જંગલ આવે, જાડી આવે
 નદીઓ આવે, નાળાં આવે,
 તરસ લાગી છે ? પાણી પીતું છે ?
 ના ના ના ના, ના ના, ના ના ના ચલ મેરા.....

વાંકચૂકા રસ્તા આવે
 ઊંચા ઊંચા પહાડ આવે
 થાક લાગ્યો છે ? આરામ કરવો છે ?
 ના ના ના ના, ના ના, ના ના ના ના ચલ મેરા.....

મામાનું ધર દૂર દૂર
 ચલ મેરા ધોડ તુ ચતુર
 ભૂખ લાગી છે ? ચણા ખાવા છે ?
 ના ના ના ના, ના ના, ના ના ના ના ચલ મેરા.....

(૫૪)

ચાંદલિયો આવ્યો,
 અજવાળાં લાવ્યો,
 ચાંદની રે....તું અહીંયા આવ.
 મેઘરાજા આવ્યા,
 ગડગડાટ લાવ્યા,
 વીજળી રે....તું અહીંયા આવ.
 સરિતા રે આવી,
 ખડખડાટ લાવી,
 નાવડી રે....તું અહીંયા આવ.
 સંધ્યા રાણી આવ્યા,
 અંધારાં લાવ્યાં,
 ઉખારાણીરે....તું અહીંયા આવ.

(૩૦)

શિશુગીત-૨

૫૪

માધા કાકાના ખેતરમાં
 ઈયા ઈયા ઓ
 ખેતરમાં ચરતી'તી બકરી, ઈયા ઈયા ઓ
 આ બાજુ બેં બેં પેલી બાજુ બેં બેં
 ચારે બાજુ બેં બેં, ઈયા ઈયા ઓ.

માધા કાકાના.....
 ખેતરમાં ચરતી'તી ચકલી ઈયા ઈયા ઓ
 આ બાજુ ચીં ચીં, પેલી બાજુ ચીં ચીં.
 ચારે બાજુ ચીં ચીં ઈયા ઈયા ઓ

માધા કાકાના.....
 ખેતરમાં ફરતો'તો ફૂતરો ઈયા ઈયા ઓ
 આ બાજુ ભાઉ ભાઉ પેલી બાજુ ભાઉ ભાઉ
 ચારે બાજુ ભાઉ ભાઉ ઈયા ઈયા ઓ

માધા કાકાના.....

૫૫

ઓ દાદા ચાલોને
 હુતુતુતુ રમીએ
 ભાઈ અને બહેનને
 લાંબા લાંબા વાળ છે.
 ઓ દાદા તમારે માથે કેમ ટાલ છે ?
 ઓ દાદા.....
 ભાઈ અને બહેનને
 બે - બે આંખો છે.
 ઓ દાદા તમારે કેમ ચાર આંખો છે ?
 ઓ દાદા.....

(૩૧)

શિશુગીત-૨

દેશ માટે અમે રમીશું

દેશ માટે જમશું,

દેશ માટે અમે ભણીશું

દેશ માટે ગણશું.

દેશ માટે અમે જવીશું

દેશ માટે મરશું,

દેશ માટે અમે હસીશું

દેશ માટે રડશું.

દેશ માટે અમે નાચશું

દેશ માટે ગાશું,

દેશ માટે સંદા જગતા

રહીને કામ કરીશું.

દેશ માટે રમીએ જમીએ

ભણીએ ને ભાઈ ગણીએ,

દેશ માટે નાચીએ ગાઈએ

જવીએ ને ભાઈ મરીએ.

(૪૮)

આકાશે વાદળાં દોડા દોડી કરતાં
 આમ તેમ દોડતાં રૂપ નવાં ધરતાં
 ક્યાંક છે કાળાં ને ક્યાંક છે ધોળાં
 કાળાં ધોળાં મળી થાય કાબર ચીતરાં
 ઘડીકમાં સસલું થાય ઘડીકમાં હાથી
 ઘડીકમાં રેટિયો તેશીમાનો સાથી
 ઘડીકમાં રેલાઈને સૂરજ હે હાંકી
 ઘડીકમાં સૂરજની કોર દીસે વાંકી
 ધોળાં ધોળાં વાદળાં થઈ ગયાં કાળાં
 શ્યામ લાગે આકાશ ને વાદળાં રૂપાળાં
 કાળાં કાળાં વાદળાં ગડગડ ગરજતાં
 જરમર જરમર મે મૂસળધારે વરસતાં
 વાદળાંએ મોકલી વખરાણી
 ધરતી ઉપર થયું પાડી જ પાણી

(૪૯)

પયવિરણ દેવ તમે કેવા કેવા
 સાઈકલના વાહને બેસો એવા
 હળ હાંકીને ખેતર ખેડીને
 ટ્રેક્ટર ભગાડી મૂકે એવા
 સુતરાઉ કાપડનો વાવટો ફરકાવી
 પોલીએસ્ટરનો નાશ કરે એવા
 છાણિયા ખાતરને ખેતરે પથરાવી
 યુરિયા ફોસ્ફેટને હરાવે એવા
 વૃક્ષો વાવીને વરસાદ સંધરીને
 પ્રદૂષણ રાક્ષસને નાથો એવા
 પયવિરણ દેવ તમે કેવા કેવા
 દુનિયા જીવાડો એવા એવા

(૩૩)

શિશુગીત-૨

(૬૦)

ફરો ફુદરડી ફરો ફુદરડી
 ગીત ગાઈએ ભારતનાં
 અમે ગીત ગાઈએ ભારતનાં
 ભારત માતા સહુની માતા
 આખી યે દુનિયાની માતા
 તાળી પાડો ચપટી વગાડો
 ગીત ગાઈએ ભારતનાં
 અમે ગીત ગાઈએ ભારતનાં
 ભારત માતા છે ધ્વજ ધારી
 માથે મુકૃટ સિંહની સવારી
 કેદો દઈને હુમકો લઈને
 ગીત ગાઈએ ભારતનાં
 અમે ગીત ગાઈએ ભારતનાં
 ભારતમાતા બહુ બલધારિણી
 ભારતમાતા રિપુદ્લવારિષ્ઠી
 શાસ ભરીને બુલંદ કંઠ
 ગીત ગાઈએ ભારતનાં
 અમે ગીત ગાઈએ ભારતનાં

(૩૪)

શિશુગીત-૨

(૬૧)

મીઠાં બીત ગાય પેલી કોયલરાણી
કાળો છે રંગ પણ મીઠી એની વાણી

મોતી ચારો ચરે પેલો સરોવરનો હંસલો
દૂધ પાણી છૂટાં પાડે નથી એનો જોડલો

સ્વાતિ બિંદુ પીએ પેલી કાલુ નામે માઘલી
મોતી પકવે પેટમાં એની રીત છે નિરાળી

દુનિયા તો ભાઈ કેવી ગજબની ગેલ પમાડે એવી
જ્યાં જુઓ ત્યાં જાત જાતની ભરી છે અજ્ઞયબી

(૬૨)

મારા ભારતની મારી છે ચંદન

સુગંધ એમાં મહેનતની

મારા ભારતનું પાણી છે અમરત

તાકાત એમાં જવનની

મારા ભારતનો વાયુ વહે મંદ

ભરી છે એમાં સંજીવની

મારો ભારત દેશ નંદનવન

વસ્તી છે એમાં દેવોની

(૩૫)

શિશુગીત-૨

(૬૩)

મારી પાણી ખૂંદતાં'તાં
અમે કુંભાર કુંભાર રમતાં'તાં

ચાળણીમાં નાખીએ મારી ચાળી
ધો ભરીને એમાં નાખ્યું પાણી

બિની મારીને અમે ખૂલ ખૂલ ખૂંદી
હાથેથી ખૂંદી ને પગેથી ખૂંદી

ખૂંદી ખૂંદીને એને લીસી બનાવી
લીસી લીસી માખજા જેવી બનાવી

લીસી મારીનાં રમકડાં બનાવ્યાં
મોર પોપટ ચકલી ને ગણેશ બનાવ્યા

લીસી મારીનાં અમે ગોળા બનાવ્યાં
ગોળાને બરાબર ચાકડે ચઢાવ્યા

ચાકડે ચઢીને એનાં વાસજ બનાવ્યાં
કુલહી, માટલી ને કૂડાં બનાવ્યાં

એમ અમે મારી ખૂંદતાં'તાં
અમે કુંભાર કુંભાર રમતાં'તાં

(૩૬)

શિશુગીત-૨

(૬૪)

અરમર ઝરમર આવે વરસાદ

કે છે એ આપણને સાદ

વાવો વાવો વૃક્ષો વાવો

જાંખું જાંખું વૃક્ષો વાવો

તુલસી વાવો તમરો વાવો

લીમડો વાવો પીપળો વાવો

આંબો વાવો ચીકુડી વાવો

જિંબુડો વાવો બદામડી વાવો

કેળ વાવો જામફળી વાવો

લીંબુડી વાવો પપૈયું વાવો

સીતાકણી વાવો દાડમડી વાવો

બોરડી વાવો દ્રાક્ષ વાવો

કૂલ વાવો ફળ વાવો

શાક વાવો ધાસ વાવો

વાડી બની જાય લીલી છમ્મ

રમી જમી કરીએ ખૂબ ધમાધમ

(६५)

જ્ય જવાન જ્ય જવાન જ્ય જવાન
 લાઠી ભાલા બંદૂક લઈ પાડો નિશાન
 જ્ય કિસાન જ્ય કિસાન જ્ય કિસાન
 હળ દાતરું લઈ ખેતરમાં કરો કામ
 જ્ય વિજ્ઞાન જ્ય વિજ્ઞાન જ્ય વિજ્ઞાન
 પ્રયોગશાળાને બનાવો શાનનું ધામ
 જ્ય જવાન જ્ય કિસાન જ્ય વિજ્ઞાન
 ભારત માતાને હંમેશા કરો પ્રણામ

(६६)

સૂવાનો તો વખત નથી સહુ જાગો જાગો જાગો
 બેસવાનું નથી કામે લાગો લાગો લાગો
 ભારતમાતા માગે જીવન આપો આપો આપો
 ભારતમાતાની આશિષે માગો માગો માગો
 ભારતમાતાનાં કષ્ટો સહુ કાપો કાપો કાપો
 ભારતમાતાનાં ગીતો સહુ ગાઓ ગાઓ ગાઓ
 ગામે નગરે વને પર્વતે જાઓ જાઓ જાઓ
 ભારતમાતાની જ્ય જ્ય હો બોલો બોલો બોલો
 ભારતમાતાનો ચિર વૈભવ લાવો લાવો લાવો
 ભારતમાતાનો ધજ ઉંચો રાખો રાખો રાખો

(૬૭)

હાલો ભેસુ હાલો ભેસુ જઈએ ઉજાણીએ

ગામની સીમમાં જઈએ ઉજાણીએ

વડની વડવાઈએ જૂલે જૂલીએ

તળાવને આરે ગેડીદકે રમીએ

ધાટેથી પાણીમાં ધૂબકા મારીએ

હાલો ભેસુ હાલો ભેસુ જઈએ ઉજાણીએ

હું લાવું સુખડી ને તું લાવ ઢેબરાં

આ લાવે ગોળને ઓ લાવે મરચાં

સાથે મળીને સહુ હોશે હોશે ખાઈએ

હાલો ભેસુ હાલો ભેસુ જઈએ ઉજાણીએ

કૂતરા વાંદરા લેલાં ને ચકલાં

કોયલ પોપટ ને હોલા બિસડોલાં

સહુની સાથે રૂડા પકડદાવ રમીએ

હાલો ભેસુ હાલો ભેસુ જઈએ ઉજાણીએ

(૩૮)

શિશુગીત-૨

(૬૮)

લાલ પીળો ને વાદળી નારંગી ને લીલો
 જાંબલી ને નીલો થઈને સાત રંગનો મેળો
 સાત રંગનું ઈન્ડ્રધનુષ પડા બધા મળીને ધોળો.
 કાર્યમારી હિન્દી બંગાળી ગુજરાતી મરાઠી
 કણ્ણ તામિલ મલયાલમ ઉદ્ઘા સિંહી આસામી
 ભાષા ભલે ને જુદી જુદી ભારતની એક વાણી.
 રામ કૃષ્ણ શિવ બુદ્ધ મહાવીર ગણેશ કાર્તિક હુગર્ચ
 મઠ, મંદિર, જંગલ, દેરાસર કે જાઓ ગુરુદારા
 વિવિધ પંથ ને વિવિધ ધારા પડા ઈશ્વર એક અમારા

(૬૯)

એ.....એ.....એ.....સિંહ સિંહ સિંહ
 ઉઘાડ તારું મોં તારા દાંત ગળાવા છે.
 એ.....એ.....એ.....ધોડા ધોડા ધોડા
 નાસે છે તું ક્યાં તને જાડે બાંધવો છે.
 એ.....એ.....એ.....હાથી હાથી હાથી
 ગાડો છો તું હોય તારી સૂંઠ કાપવી છે
 એ.....એ.....એ..... નાગ નાગ નાગ
 ફાંકા તું ના મારીશ તને નાથી ટેવો છે.
 હું છું ભરત હું છું લવ કુશ
 હું છું કૃષ્ણ કનૈયો મારે હુએ હળવા છે.

(૪૦)

.શિશુગીત-૨

(૭૦)

નહાઈ ધોઈને ગણવેશ પહેરી

માઁને 'આવજો' કહીને રે

અમે શિશુમંદિરે રમવા જઈએ રે...

શિશુમંદિરમાં મોટો બધો હોજ છે,

હોજની ઉપર લાંબો લાંબો પુલ છે.

પાણીમાં ધૂબકા મારીએ રે

અમે શિશુમંદિરે રમવા જઈએ રે

તુલસીના છોડને પાણી રે પાઈએ

ચક્કલાં કબૂતરને દાડા રે નાખીએ

ગાયને રોટલી ખવડાવીએ રે

અમે શિશુમંદિરે રમવા જઈએ રે

દીઠી પાસેથી વાતરી સાંભળીએ

સાથે મળીને સહુ ગીતો ગાઈએ

આખો ઢિ, આનંદ કરીએ રે

અમે શિશુમંદિરે રમવા જઈએ રે

હીંચકે હીંચકીએ ને બોગદામાં ધૂસીએ

જડે ચઢીને અમે માંચામાં બેસીએ

જડેથી રેતમાં કૂદીએ રે

અમે શિશુમંદિરે રમવા જઈએ રે

ચોપડીઓ જોઈએ ને ચિત્રો ચીતરીએ

બાગમાં જઈને અમે ઘાસમાં આળોટીએ

કુદરતને ખોળો ખેલીએ રે

અમે શિશુમંદિરે રમવા જઈએ રે

અમાદું શિશુમંદિર અમને છે વહાલું

આનંદની છોળ તૃપે લાગે સોહામણું

જીવનના પાઠ અમે શીખીએ રે

અમે શિશુમંદિરે રમવા જઈએ રે

(૪૧)

શિશુગીત-૨

(૭૧)

વાપરશો નહીં વાપરશો નહીં

કોલગેટ વાપરશો નહીં

પીશો નહીં પીશો નહીં

પેખ્ઝી કોલા પીશો નહીં

ખાશો નહીં ખાશો નહીં

કેડબરી ખાશો નહીં

પહેરશો નહીં પહેરશો નહીં

બાટા જૂતાં પહેરસો નહીં

કેમ કેમ કેમ કેમ ?

આ બધું તો સારું સારું

લાગે અમને ઘારું ઘારું

સાંભળો ભાઈ સાંભળો

વાત મારી સાંભળો

સારું એટલે સારું નહીં

ઘારું એટલે સારું નહીં

એ બધું બીજાના દેશનું

નહીં કશું યે આપણા દેશનું

બીજાનું વાપરવું નહીં

ગરીબ આપણો બનવું નહીં.

(૭૨)

જ્યાં'તા રે જ્યાં'તા અમે મેળે જ્યાં'તાં
 ઢીગલીઓના ધરે જ્યાં'તાં
 ઢીગલીઓ હતી જાત ને ભાતની
 નહોતી ખોટ ત્યાં કોઈથે વાતની
 ઢીગલીઓ ત્યાં પાણીમાં રમતી
 રેતીમાં રમતી ને બાગમાં રમતી
 કૂલો ચુંટીને માળા બનાવતી
 માળા બનાવીને દેવને ચઢાવતી
 આડે ચઢતી ને પહાડ પર ચઢતી
 આડે ચઢીને ભૂસકા મારતી
 પાણીમાં પડતી ને છબણીયાં કરતી
 તરતી તરતી એ સામે પાર પહોંચતી
 કથરો વાળતી ને પોતું કરતી
 વાસકા ઉટકતી ને કપડાં ધોતી
 ચોપડી લઈને ચિત્રો નીરખતી
 રંગપીછી લઈને ચિત્રો બનાવતી
 એમ બધી ઢીગલીઓ મેળામાં રમતી
 રમતાં રમતાં અમને રમવા બોલાવતી.

(૪૩)

શિશુગીત-૨

(૭૩)

સૂરજદાદા તમે એવા તપો એવા તપો
 વાદળાં બંધાઈ જાય એવા તપો એવા તપો
 વાદળાં વાદળાં તમે એવાં વરસો એવાં વરસો
 ધરતી ધરાઈ જાય એવાં વરસો એવાં વરસો
 ધરતી માતા તમે એવાં ધરાઓ એવાં ધરાઓ
 ધાન બહુ પાકે એવાં ધરાઓ એવાં ધરાઓ
 ધાન રે ધાન તમે એવાં પાકો એવાં પાકો
 ભૂખ્યાં ધરાઈ જાય એવાં પાકો એવાં પાકો
 ભૂખ્યાં રે ભૂખ્યાં તમે એવાં ધરાઓ એવાં ધરાઓ
 જગમાં ના દુઃખ રહે એવાં ધરાઓ એવાં ધરાઓ

(૪૪)

શિશુગીત-૨

(૭૪)

કરીમાં ગોટલો

ગોટલામાં ગોટલી

ગોટલીનો અંકુર

અંકુરને પાન

પાન પછી ડાળીઓ

ડાળીઓનું થડ

ડાળીઓને પાન ધણાં

પાન પછી કૂલ

કૂલ પછી જીણી કેરી

જીણી પછી મોટી

પહેલી પહેલી કાચી કેરી

કાચી પછી પાકી

કાચી કેરી ખાટી ખાટી

પાકી કેરી મીઠી મીઠી

કેરીમાં ગોટલો

ગોટલામાં ગોટલી

(૭૫)

પલાસ્ટીકનો ડબો લેશો ? ના ના ના
પિતળનો ડબો લેશો ? હા હા હા

નાયલોનનાં મોજાં જોઈએ ? ના ભાઈ ના
સુતરાઉ મોજાં જોઈએ ? હા ભાઈ હા

બ્રેડ બટર બિસ્કીટ ખાશો ? ના ણ ના
લાદુ સુખરી ચીકી ખાશો ? હા ણ હા

રબરનાં જૂતા પહેરો ? ના ના ના
ચામડાનાં જૂતા પહેરો ? હા હા હા

કિઝમાંનું પાણી પીશો ? ના ભાઈ ના
માટલાનું પાણી પીશો ? હા ભાઈ હા

ટી. વી. ની કિલમ જોશો ? ના રે ના
કઠપૂતળીનો ખેલ જોશો ? હા રે હા

(७६)

દાદા આપજા કોણ કોણ ?
વડદાદ
સુરજદાદ
હનુમાનદાદ
શંકરદાદ
મામા આપજા કોણ કોણ ?
ચાંદા મામા
ઉદ્ર મામા
અંદર મામા
વાધ મામા
બહેન અમારી કોણ કોણ ?
ચકલી બહેન
મેના બહેન
કાબર બહેન
ખિસકોલી બહેન
ભાઈ અમારા કોણ કોણ ?
કાગડા ભાઈ
પોપટ ભાઈ
બગલા ભાઈ
સસલા ભાઈ
માતા અમારી કોણ કોણ ?
ગાય માતા
તુલસી માતા
ગંગા માતા
ભારત માતા

(७७)

ये चना कैसे बोया कैसे बोया कैसे बोया रे ?
 ये चना ऐसे बोया ऐसे बोया ऐसे बोया रे ।
 ये चना किसने बोया किसने बोया किसने बोया रे ?
 ये चना हमने बोया तुमने बोया सबने बोया रे ।
 ये चना कैसे ऊगा कैसे ऊगा कैसे ऊगा रे ?
 ये चना ऐसे ऊगा ऐसे ऊगा ऐसे ऊगा रे ।
 ये चना कैसे काटा कैसे काटा कैसे काटा रे ?
 ये चना ऐसे काटा ऐसे काटा ऐसे काटा रे ।
 ये चना किसने काटा किसने काटा किसने काटा रे ?
 ये चना हमने काटा तुमने काटा सबने काटा रे ।
 ये चना कैसे भुना कैसे भुना कैसे भुना रे ?
 ये चना ऐसे भुना ऐसे भुना ऐसे भुना रे ।
 ये चना किसने खाया किसने खाया किसने खाया रे ?
 ये चना हमने खाया तुमने खाया सबने खाया रे ।

(७८)

ऐसी खीर पकायेंगे, सारे मिलकर खायेंगे ।
 कौन खायेगा चम्मच से ? हम खायेंगे चम्मच से ।
 चम्मच चम्मच चम्मच चम्मच चम्मच भरकर खायेंगे ।
 कौन खायेगा थाली से ? हम खायेंगे थाली से ।
 थाली थाली थाली थाली थाली भरकर खायेंगे ।
 कौन खायेगा मिलझुलकर ? हम खायेंगे मिलझुलकर ।
 मिलझुलकर, मिलझुलकर, मिलझुलकर खायेंगे ।

(७९)

भैया कहाँ जाओगे ? हम तो धूमने जायेंगे ।
 भैया कैसे जाओगे ? हम तांगे में जायेंगे ।
 तांगा चलाओ भाई ! तांगा चलाओ ।
 टक टक टक टक तांगा चलाओ ।
 तांगा चले भाई ! तांगा चले,
 टक टक टक टक तांगा चले ।
 भैया कहाँ जाओगे ? हम तो धूमने जायेंगे ।
 भैया कैसे जाओगे ? हम मोटर में जायेंगे ।
 मोटर चलाओ भाई ! मोटर चलाओ ।
 पों पों पों पों पों मोटर चलाओ ।
 मोटर चले भाई ! मोटर चले ।
 पों पों पों पों पों मोटर चले ।
 भैया कहाँ जाओगे ? हम तो धूमने जायेंगे ।
 भैया कैसे जाओगे ? हम तो रेलमें जायेंगे ।
 रेल चलाओ भाई ! रेल चलाओ ।
 छुक छुक छुक छुक रेल चलाओ ।
 रेल चले भाई ! रेल चले ।
 छुक छुक छुक छुक रेल चले ।
 भैया कहाँ जाओगे ? हम तो धूमने जायेंगे ।
 भैया कैसे जाओगे ? हम तो पैदल जायेंगे ।
 पैदल चलो भाई ! पैदल चलो ।
 एक दो, एक दो, पैदल चलो ।

(४५)

शिशुगीत-२

(८०)

छोटी-सी गाड़ीका छोटासा सा इंजन ।
गाड़ी चले धीरे धीरे, पर्वत के उपर चढे ।

सीटी देवे ईजन,
ऊ...ऊ...ऊ...ऊ...

छिक छिक, छु छु, छिक छिक, छु छु,
छनन् छनन् छनन् छनन्
झटपट झटपट, खटपट खटपट,
ऊ...ऊ...ऊ...ऊ...

दायें देखो, बाँयें देखो ।
दोनों ओर, दोनों ओर,
पीले पीले खेत और,
हरे हरे वन ।
ऊ...ऊ...ऊ...ऊ...

(८१)

बीर तुम बढे चलो, धीर तुम बढे चलो ।
सामने पहाड हो, सिंह की दहाड हो;
तुम निडर हटो नहीं, बीर तुम डटो वहीं ।
प्रात हो कि रात हो, संग हो न साथ हो;
सूर्य से बढे चलो, चन्द्र से बढे चलो ।
हाथ में ध्वजा रहे, बाल दल सजा रहे;
ध्वज कभी झुके नहीं, दल कभी रुके नहीं ।

(५०)

शिशुगीत-२

(८२)

टिक टिक बर भाई टिक टिक बर
चल मेरे घोडे ! चल फर फर ।

लम्बा तुझको जाना है,
वापस घर भी आना है ।
मैंने एक अपना अच्छा
दोस्त तुझे ही माना है ।
दूर बहुत मंजिल अपनी
तय करना है तुझे सफर ।

वफादार मेरे घोडे ।
तू तो रहना अल्मोडे ।
प्यार तुझे मैं करता हूँ
नहीं लगाता हूँ कोडे ।
एक इशारे पर मेरे
दौड़ चले तू सर सर सर ।

चल रे चल तू चल दिल्ली,
चाल न कर अपनी ढिल्ली ।
रास्ते में जो अटक गया,
सभी उडायेंगे खिल्ली ।
पहुँचा दे मुझको जल्दी,
दिल्ली में मामा के घर ।

(५१)

शिशुगीत-२

(८३)

छोटे छोटे हाथ जोड़कर,
छोटा शीश झुकाता हूँ ।
छोटे मुँह से भारत माता ।
तेरे गाने गाता हूँ

जब तुझ पर संकट आयेगा,
में आगे बढ़ जाऊँगा ।
छोटे हाथों से माता मैं
विजय माला पहनाऊँगा ।

(८४)

मेघा मेघा पानी दे ।
धरती रुखी सूखी है
बूढ़ी माई भूखी है ।
रामू की गैया बछिया को
खल भूसे की खानी दे ।

सुखे सारे खेत पडे
मुँह लटकाये पेड खडे ।
मंगऊ को छोटे बच्चे को,
खाने को गुड धानी दे

हम को दादी नानी दे,
परी देश की रानी दे ।
उछलकूद कर दिन भर खेलें
मनमानी शैतानी दे ।

(५२)

शिशुगीत-२

(८५)

हाथ आगे, ऊपर कर लो,
फिर से सीधे, सावधान ।

हाथ बाजू, ऊपर ताली,
फिर से सीधे, सावधान ।

हाथ कमर पर, दायें झुक लो,
फिर से सीधे, सावधान ।

हाथ कमर पर, बाँये झुक लो,
फिर से सीधे, सावधान ।

हाथ आगे, शीश झुकाकर,
प्रणाम ले लो, धन्यवाद ।

(८६)

जंगल में रहती थी दस चिडियाँ ।
दस चिडियाँ भाई ! दस चिडियाँ ।

एक ऊँठ गई फुर्र, पता नहीं किधर ।
बोलो कितनी रह गई अब चिडियाँ ।

नौ.....

नौ चिडियाँ भाई ! नौ चिडियाँ ।
जंगल में रहती थी नौ चिडियाँ ।

एक ऊँठ गई फुर्र, पता नहीं किधर ।
बोलो कितनी रह गई अब चिडियाँ ।

आठ चिडियाँ भाई ! आठ चिडियाँ

(इस प्रकार एक तक)

(५३)

शिशुगीत-२

(१७)

ॐ गुरु ॐ गुरु ॐ कारा गुरु ॐ कारा गुरु तव चरणम् ।
नमामि ब्रह्मा नमामि विष्णु नमामि शंकर तव चरणम् ।
चिदाकार गुरु चित्स्वरूप गुरु चिन्मय सदगुरु तव चरणम् ॥

(१८)

विमलं दानं देयं देयम् । विमलं गानं गेयं गेयम् ॥
विमलं चितं नेयं नेयम् । विमलं वितं सेव्यं सेव्यम् ।
विमलं पेयं पेयम् । मलिनं मित्रं हेयं हेयम् ॥

(१९)

मत्त मयूरो मत्त मयूरो । रस्यो रस्यो मत्त मयूरः ॥
भारतपक्षी मत्तमयूरः । नर्तनकुशलो मत्तमयूरः ॥
केका केका सदा करोति । नर्तन काले मुदं तनोति ॥
सुन्दरगत्या सदा विभाति । मोदं हर्षं सदा ददाति ॥
वर्षाकाले दृष्ट्वा मेधम् । नर्तनरको मत्तमयूरः ॥

(२०)

निपतति जम्बूः टप् टप् । बालः खादति गप् गप् ॥
वायुः प्रवहति हर् हर् । पत्रं निपतति खर् खर् ॥
विहगो ब्रते चुन् चुन् । भ्रमरो गुञ्जति गुन् गुन् ॥
गन्त्री गच्छति धक् धक् बालो पश्यति टक् टक् ॥

(२१)

यानं धावति भप् भप् भप् । अश्वो धावति टप् टप् टप् ॥
वृष्टिः पतति रप् रप् रप् । यष्टिः लगति सप् सप् सप् ॥

(५४)

शिशुगीत-२

(१२)

गन्त्री गच्छति, गन्त्री गच्छति । अग्रे गच्छति, पृष्ठे गच्छति ।
 उच्चैः गच्छति, नीचैः गच्छति । मन्दं गच्छति, शीघ्रं गच्छति ।
 वक्रं गच्छति, सरलं गच्छति । गानं गायति, झक् झक् झक् ।
 नादं कुरुते धक् धक् धक् । अंगारं खादन्ती जलं पिबन्ती ।
 धूमं ददति, रजः किरन्ती । गन्त्री गच्छति, गन्त्री गच्छति ॥

(१३)

खाओ, पीओ बनो बलवान
 विद्या पढो बनो विद्वान

मात पिता दा कहना मानो
 इस तो पायो सब तो मान ।

अध्यापकनू सीस झुकाओ
 देंदा तुहांनू सच्चा ज्ञान

मिल के खेलो, मिल के गाओ
 मिल के कर लो सारे काम ।

एह गलां अपना लए जो
 उस दा जग बिच हुंदा नाम ।

(५५)

शिशुगीत-२

(१४)

यशोदा का यह कृष्ण साँवरा

आँगना मे खेले रे.....

पाँव मे पैद्धनिया उसकी

छनछनाछन बोले रे.....

कृष्ण के माथे मोर मुकुट है

हाथ मे लेकर बंसी है

मधुर मुरलीया जब ही बजाये

सुधबुध बिसरी सारी रे.....

कृष्ण को भावे माखन मिसरी

और कछु ना भावे रे.....

चोरी चोरी माखन खाए

और कहे ना खाया रे.....

कृष्ण सलौना बंसी बजैया

पनधट पर भी जाये रे

फोड के मटकी करे ठीठौली

कोहु कीना माने रे.....

यशोदा का यह कृष्ण साँवरा.....

(ટાઈટલ પેજ ર પરથી ચાલુ)

ગીતોનું આવું ન બને તેનું ધ્યાન રાખવાની આવશ્યકતા છે.

આપણે જ્યારે ગીતોની સ્વરરચના કરીએ છીએ ત્યારે પાશ્ચાત્ય સ્વરરચનાનું જાહેર-અજાહેર અનુકરણ કરતા હોઈએ છીએ. એવું કારણ એ છે કે આજે એનું પ્રયલન વધારે છે, પરંતુ એ વિજ્ઞાનની પ્રયોગશાળામાં સાબિત થયેલું તથા છે કે પાશ્ચાત્ય સ્વરરચના નાડીના અને હદ્ધયના ધબકારા વધારે છે તથા ચેતાતંત્રની ઉતેજના વધારે છે જ્યારે ભારતીય સંગીત એથી ઉલ્લંઘ ઉતેજનાને શાંત કરે છે, વિચારો અને ભાવનાઓમાં સુસંવાદિતતા લાવે છે. તેથી આપણે જ્યારે શિશુગીતોની સ્વરરચના કરીએ ત્યારે તેનો આધાર ભારતીય સંગીત હોય તે જોવું જોઈએ.

શિશુગીત ગાઈએ ત્યારે બાળકોમાં લય, તાલ અને સ્વરની સમજ કેળવાય તે પણ જોવું જોઈએ. સાથે સાથે શરીરની લાલિત્યપૂર્ણ ગતિનું પણ ધ્યાન રાખીએ તો સોનામાં સુગંધ ભણે. અભિનય ગીતો ગવડાવતી વખતે આ તરફ ધ્યાન આપી શકાય. ગુજરાતના ગરબામાં શરીરની લાલિત્યપૂર્ણ ગતિ સહજપણે જળવાય છે અને કેળવાય છે, પરંતુ ગરબાનેય આપણે ગરબા રહેવા દીક્ષા નથી એટલે જ એ તરફ ધ્યાન ખેંચવાનું મન થાય છે.

ગીતો એ સંસ્કારનું માધ્યમ છે તેથી ગીતોની પસંદગી વખતે સંસ્કારોને તો પ્રથમ સ્થાન આપવું જ જોઈએ, પરંતુ સંસ્કારોના ભારણ નીચે ગીતોનું કવિત્વ કરમાઈ જય તેમ ન કરવું જોઈએ નહીં, તો સાહિત્યનો રસ માણવાની ક્ષમતા કેળવાશે જ નહીં. સાહિત્યતત્ત્વ અને સંસ્કાર પ્રક્ષણો સમન્વય ગીતોમાં થવો જોઈએ.

સંસ્કાર, સાહિત્ય, સંગીત અને નૃત્ય આ ચારેથનો સમન્વય જો આપણે કરી શકીએ તો શિશુગીતોને આપણે આત્મિક વિકાસ માટેનું એક મહત્વનું સોપાન બનાવી શકીએ

MRP : 20

3019